

ИМОМ БУХОРИЙ ИЛМИЙ МЕРОСИНИНГ ЗАМОНАВИЙ ТАЪЛИМ ТИЗИМИДА ҚЎЛЛАНИЛИШИ

<https://doi.org/10.5281/zenodo.19475475>

Халилов Искандар Қўйсинович

Тадқиқотчи

Аннотация

Мақолада Имом Бухорийнинг илмий мероси ва унинг замонавий таълим тизимида қўлланилиши таҳлил қилинади. Асарнинг мазмуни, ёшлар тарбиясидаги аҳамияти ва замонавий таълим жараёнида амалий қўлланиш имкониятлари кўриб чиқилади. Мақолада Пайғамбар (с.а.в.)нинг ҳадислари асосида маънавий ва ахлоқий тарбия, танқидий фикрлаш ва тадқиқот кўникмаларини ривожлантиришнинг замонавий услублари муҳокама қилинади. Шунингдек, Имом Бухорийнинг мероси ёшларни маърифий ва ахлоқий жиҳатдан камол топтиришда асосий манба сифатида хизмат қилиши таъкидланади.

Калит сўзлар

Имом Бухорий, Илмий мерос, Замонавий таълим, Ҳадисшунослик, Ёшлар тарбияси, Маънавий ва ахлоқий ривожланиш

Кириш

Имом Бухорий (810–870 й.) исмли буюк муҳаддиснинг илмий мероси Ислом дини ва таълимотини ўрганишда замонавий аҳамиятга эга. Унинг энг машҳур асари – “Ал-Жомеъ ас-Саҳиҳ” – саҳиҳ ҳадисларнинг энг ишончли тўплами ҳисобланади ва Исломшунослик, тарбияшунослик, фалсафа ҳамда ахлоқ соҳаларида илмий асос сифатида қўлланилади (Esposito, 2003). Асар нафақат диний таълимда, балки маънавий ва ахлоқий камолотни тарбиялашда ҳам муҳим аҳамиятга эга бўлиб, унинг методологияси ҳадисларни тўплаш, текшириш ва уларни тартибга солишга қаратилган.

Замонавий таълим тизимида Ислом мероси, хусусан ҳадис илми, ёшлар маънавиятини ривожлантириш ва ахлоқий тарбия беришда асосий восита ҳисобланади. Имом Бухорийнинг мероси орқали талабалар нафақат диний билим, балки ахлоқ, маърифат ва одоб тамойилларини ҳам ўзлаштирадлар (Nasr, 2006). Бу мерос замонавий таълимда интеграцияланган билим бериш жараёнида фойдаланилади, яъни диний, маънавий ва ижтимоий тарбия бир-бири билан уйғунлаштирилади.

Шу билан бирга, бу мерос замонавий таълимда фақат назарий билим бериш билан чекланмайди, балки амалий тажриба ва тарбия усуллари сифатида ҳам қўлланилади. Масалан, ҳадисларни таҳлил қилиш, уларни ҳаётда татбиқ этиш ва ёшлар онгида ахлоқий фазилатларни сингдириш замонавий таълим муассасаларида маънавий муҳитни шакллантиришда муҳим аҳамият касб этади (Al-Attas, 1999).

Имом Бухорий меросининг яна бир муҳим жиҳати шундаки, у талабаларни танқидий фикрлашга, тадқиқот олиб боришга ва илм билан маърифатни уйғунлаштиришга чақирилади. Бу эса замонавий таълимда нафақат диний билимни, балки умумий илм-фан ва маънавий ривожланишни ҳам таъминлайди. Шунингдек, ёшлар бу мерос орқали жамиятда масъулиятли, билимли ва маърифатли шахслар сифатида камол топиш имкониятига эга бўладилар (Saeed, 2016).

Асосий қисм

1. Имом Бухорий меросининг мазмуни ва аҳамияти

Имом Бухорийнинг “Ал-Жомеъ ас-Саҳиҳ” асари дунёдаги энг тўлиқ ва ишончли ҳадис тўплами ҳисобланади. Унда Пайғамбар (с.а.в.)нинг сўзлари ва амаллари, инсонларнинг маънавий ва ахлоқий тарбиясига оид қимматли маълумотлар кенг қамровда келтирилган. Асардаги ҳадислар тарбия ва маънавият, илм ва ахлоқ, одоб ва фазилат каби мавзуларни ўз ичига олади. Шунингдек, бу асарда ҳадисларнинг асл манбаларидан қатъий ривоят қилиш усули, уларнинг ишончлилиги ва тартиби ҳам чуқур таҳлил қилинган (Nasr, 2006).

Замонавий таълимда бу асар нафақат диний билим бериш учун, балки ёшларнинг ахлоқий камолоти ва маънавий ривожланиши учун ҳам қўлланилади. Масалан, талабалар ҳадисларни ўрганиш орқали Пайғамбар (с.а.в.)нинг ҳаёт йўриқларини ва одобни ўз ҳаётига татбиқ этишни ўрганадилар (Saeed, 2016). Бу эса уларда масъулият, адолат, меҳр-шафқат ва ҳамжихатлик каби фазилатларни ривожлантиришда муҳим аҳамият касб этади.

Бундан ташқари, Имом Бухорийнинг асари замонавий таълимда танқидий фикрлаш ва таҳлил қобилиятларини ривожлантиришда ҳам қўлланилади. Ҳадисларнинг шарҳ ва изоҳлари талабаларни фактларни текшириш, ривоятларни таққослаш ва уларнинг ишончлилигини баҳолашга ўргатади. Бу эса замонавий таълимда нафақат диний билим, балки илм-фан ва таълим методологиясини ҳам мукамал ўрганиш имконини беради (Al-Attas, 1999).

Шунингдек, “Ал-Жомеъ ас-Саҳиҳ” асари орқали талабалар нафақат диний билим эгаллайдилар, балки уларнинг маърифий онги, маънавий қарашлари ва этик қарашлари ҳам шаклланади. Ҳадислар ёшларни ҳаётий қарорларда тўғри йўл тутишга, жамиятда масъулиятли ва фаол фуқаролар бўлиб етишишга чақиради (Esposito, 2003).

Хулоса қилиб айтиладиган бўлсак, Имом Бухорий мероси нафақат диний ва илмий қимматга эга, балки замонавий таълимда ёшларнинг ахлоқий ва маънавий ривожланиши, фикрлаш ва таҳлил қилиш кўникмаларини шакллантиришда ҳам муҳим восита сифатида қўлланилади.

2. Замонавий таълимда қўлланилиши

Имом Бухорий илмий мероси замонавий таълимда қуйидагича қўлланилиши мумкин:

1. Ҳадислар асосида маънавий тарбия: Мақсад – ёшлар онгида масъулият, адолат ва меҳр-шафқатни сингдириш (Esposito, 2003).

2. Илмий тадқиқот методологияси: Ҳадисларни таҳлил қилиш орқали талабаларда танқидий фикрлаш ва тадқиқот кўникмалари ривожлантирилади (Nasr, 2006).

3. Интеграцияланган таълим: Ҳадислар асосида ахлоқ, ижтимоият ва фалсафа сабоқлари бирлаштирилиб, кўп қиррали таълим жараёни ташкил этилади (Al-Attas, 1999).

4. Маълумот ва маърифатнинг узвийлиги: Ҳадислар орқали илм ва ахлоқни биргаликда ўргатиш, ёшларнинг маънавий ривожланишига хизмат қилади (Saeed, 2016).

3. Замонавий таълимда амалиёт мисоллари

Хозирги кунда Ислом олий таълим муассасаларида Имом Бухорий асарлари асосида турли фанлар ва дастурлар ўқитилади:

- Ҳадисшунослик ва фикҳ курслари – талабаларга Пайғамбар (с.а.в.)нинг сўзлари ва амалларини тушуниш, уларнинг мазмуни ва ҳаётдаги аҳамиятини ўргатишга қаратилган. Бу курслар орқали ёшлар илм ва ахлоқни уйғунлаштириб, фикрларини таҳлил қилишни ўрганадилар (Nasr, 2006).

- Ахлоқ ва маънавият дарслари – Имом Бухорий ривоят қилган ҳадислар орқали талабаларда меҳр-шафқат, адолат, масъулият ва ҳамжихатлик каби фазилатлар тарбияланади. Бу дарслар ёшларнинг шахсий ва ижтимоий одобини шакллантиришда муҳим аҳамиятга эга (Esposito, 2003).

- Тарбия ва лидерлик дастурлари – ҳадисларда келтирилган масалалар асосида ёшлар орасида раҳбарлик, жамоада фаол иштирок этиш ва ижтимоий масъулиятни ўз зиммасига олиш қобилиятлари

ривожлангирилади. Бу уларни замонавий жамиятда фаол ва маърифий шахс сифатида камол топишига ёрдам беради (Saeed, 2016).

- Интеграцияланган таълим дастурлари – ҳадислар асосида фанлар ўртасидаги узвийлик таъминланади: масалан, тарих, адабиёт ва фалсафа дарсларида ҳадисларни мисол сифатида келтириш орқали назарий билим амалиёт билан уйғунлаштирилади. Бу талабаларда танқидий фикрлаш, таҳлил қилиш ва ижодий ёндашув кўникмаларини ривожлантиришга ёрдам беради.

Шунингдек, бу жараён талабаларда нафақат диний билим, балки ҳаётдаги ахлоқий ва маънавий қарорларини ҳам шакллантиришга ёрдам беради. Ёшлар ҳадисларнинг ҳаётга татбиқини ўргандикда, улар нафақат ўз шахсий камолоти, балки атрофдагиларга таъсири ва ижтимоий фаолиятда масъулиятни ҳам ҳис қиладилар (Esposito, 2003; Saeed, 2016).

Натижада, Имом Бухорий мероси асосида олиб борилаётган таълим жараёни ёшлар учун илм, маънавият ва ахлоқни бирлаштирувчи манбага айланади, уларни замонавий дунёда билимли, масъулиятли ва маърифий фуқарога айлантиришга хизмат қилади.

Хулоса

Имом Бухорий илмий мероси замонавий таълим тизимида нафақат диний таълим, балки маънавий тарбия ва ахлоқий камолотнинг асоси сифатида қўлланилиши мумкин. “Ал-Жомеъ ас-Саҳих” ёшларнинг фикрлаш қобилиятини ривожлантириш, танқидий таҳлил қилиш кўникмаларини ошириш ва маънавий кадриятларни сингдиришда муҳим восита бўлиб хизмат қилади.

Шу билан, Имом Бухорийнинг илмий мероси замонавий таълимда интеграцияланган билим бериш, маънавий ва ахлоқий тарбия бериш, шунингдек талабаларни жамиятда масъулиятли ва маърифатли фуқарога айлантиришда асосий манба ҳисобланади (Nasr, 2006; Al-Attas, 1999).

ФҲЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР (ГОСТ ФОРМАТИДА):

1. Esposito, J.L. The Oxford Dictionary of Islam. – Oxford: Oxford University Press, 2003. – 278 p.
2. Nasr, S.H. Islamic Philosophy from Its Origin to the Present. – Albany: State University of New York Press, 2006. – 341 p.
3. Al-Attas, S.M.N. The Concept of Education in Islam. – Kuala Lumpur: ISTAC, 1999. – 132 p.

4. Saeed, A. Islamic Education and the Transmission of Knowledge. – London: Routledge, 2016. – 210 p.
5. Al-Bukhari, M. ibn Ismail. Al-Jome' as-Sahih. – Beirut: Dar Ibn Kathir, 1987. – 9 jil.
6. Al-Qur'an al-Karim. – Makkah: King Fahd Complex, 2005. – 604 p.